

Motion till riksdagen 2012/13:So542

av **Gunvor G Ericson m.fl. (MP)**

Skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tydliggöra uppdraget till länsstyrelserna eller annan lämplig myndighet när det gäller skam- eller hedersrelaterat våld.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som kartlägger och utvärderar de metoder för att förebygga och motverka skam- eller hedersrelaterat våld som har utarbetats av olika verksamheter.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lärares kunskap i mänskliga rättigheter, mångfald och konflikthantering bör prioriteras högre i lärarutbildningar och fortbildningar för lärare.²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att främja skolans möjligheter att anställa personal som har i särskild uppgift att vara en bro mellan hem och skola.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till ungdomars självbestämmande.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunernas och socialtjänstens ansvar att ha kunskap och kompetens inom frågor som rör skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur en nationell skyddspott kan utformas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en skärpning av socialtjänstlagens skrivning (5 kap. 11 §) om stöd till våldsutsatta kvinnor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa motivet skam eller heder som försvårande omständighet vid brott.³

Fel! Okänt namn på

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i motionen om stöd till dem som inte vill medverka i en brottsutredning som rör skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck.³

¹ Yrkandena 1 och 2 hänvisade till AU.

² Yrkandena 3–5 hänvisade till UbU.

³ Yrkandena 9 och 10 hänvisade till JuU.

Skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck¹ sker inom en patriarkal struktur som gynnar män och missgynnar kvinnor. Det som komplicerar bilden är att det inte alltid är män som slår kvinnor. Förtrycket är kollektivt och de som är utsatta för förtrycket deltar ofta i att förtrycka andra inom samma familj. Ungdomsstyrelsen uppskattar att cirka 70 000 individer lever i en situation med begränsningar och/eller villkor från familjen när det gäller val av partner.

De som i störst utsträckning drabbas av skam- eller hedersrelaterat förtryck är unga kvinnor med utländsk bakgrund. Det är i första hand kvinnors sexualitet som ska begränsas och kontrolleras och det är deras livsutrymme som begränsas mest. Det är alltid kvinnan som får skulden vid ett brott mot normerna, även om det handlar om ett övergrepp mot henne, till exempel sexuella trakasserier eller våldtäkt. Men även män, hbtq-personer (homo-, bi-, trans- och queerpå personer) och funktionsnedsatta drabbas av skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck. Män som motsätter sig sina släktingars krav på arrangerade äktenskap, vägrar gå med på att kontrollera sina kvinnliga släktingar, inleder en relation med en kvinna mot sin familjs vilja eller är homo-, bi-, trans- eller queerpå person kan också bli offer för skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck. Män är också drabbade av den patriarkala strukturen. De är många gånger utsatta för gruppträck att kontrollera sina familjemedlemmar och vet inte hur de kan motsätta sig detta utan att själva drabbas av sanktioner. Även män är förlorare i ett samhälle med starka normer kring kön och sexualitet.

Miljöpartiet utgår ifrån en intersektionell förklaringsmodell. Det innebär att vi ser att mekanismerna som ligger bakom skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck är komplexa, med flera maktfaktorer som samverkar med varandra.²

Politiska förslag

Kunskapen om skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck är fortfarande låg hos myndigheter, skola, socialtjänst, rättsväsende, ungdomsmottagningar och andra offentliga verksamheter som möter människor. Hela kommuner hävdar att de inte har kunskap om skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck eller vilka insatser som behöver göras.³ Detta trots att det sedan 2000-talets början genomförts utbildningsinsatser för socialtjänsten, sjukvården, skolan, rättsväsendet och frivilligorganisationer (inklusive etniska organisationer), framför allt i storstadsområdena. Majoritetssamhället har också ett ansvar för att motverka diskriminering och rasism som i förlängningen riskerar att öka isolering och patriarkala normer.

¹ Vi anser att begreppet ”skam” är en bättre benämning än ”heder”, eftersom heder syftar till något positivt, hedervärd. Samtidigt är begreppet ”heder” etablerat, vilket gör att vi använder oss av en kombination.

² Läs gärna rapporten ”Rätt att leva” av Miljöpartiets jämställdhetskommitté (2012) för utförligare beskrivning av våra utgångspunkter.

³ Länsstyrelsen Östergötland; Våga göra skillnad (2011:14).

Fel! Okänt namn på

Tydliggör uppdraget till Länsstyrelsen Östergötland (eller annan lämplig myndighet)

Länsstyrelsen i Östergötland har sedan 2003 haft regeringens uppdrag att förebygga hedersrelaterat våld. Länsstyrelsen ska vara ”ett stöd” i utbildning av yrkesgrupper som möter utsatta människor. Miljöpartiet anser att uppdraget ska inriktas på att genomföra en stor utbildningsinsats på de offentliga verksamheterna samt utveckla metoder för att förändra patriarkala normer och för förändringsarbete riktat specifikt mot män.

Metodutvärdering

Miljöpartiet anser att regeringen ska ge lämplig utredningsmyndighet i uppdrag att kartlägga och utvärdera de metoder för att förebygga och motverka skam- eller hedersrelaterat våld som har utarbetats av olika verksamheter. Den aktuella myndigheten ska också komma med förslag på framgångsrika metoder och särskilt uppmuntra metoder som riktar sig på normförändring och förändringsarbete riktat specifikt mot män.

Kunskapshöjande arbete

Skolans personal har stora möjligheter att i tid upptäcka flickor och pojkar som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck. Med rätt kunskap kan skolan bemöta föräldrar som vill begränsa barnens eller ungdomarnas deltagande i vissa skolämnen, utflykter eller fritidsaktiviteter. Elevhälsan är en viktig resurs i detta arbete. Elevhälsopersonal måste ha rätt kompetens och resurser för ett långsiktigt arbete. Lärares kunskap i mänskliga rättigheter, mångfald och konflikthantering måste prioriteras högre i lärarutbildningar och fortbildningar för lärare.

Förbättrad dialog mellan hem och skola

Alla föräldrar vill sina barns bästa. Det är viktigt att alla föräldrar verkligen vet och förstår hur skolan fungerar och vad barnen gör där. Annars kan rädsla och rykten uppstå, som kan innebära att föräldrar inte vill att deras barn (mest döttrar) deltar i till exempel sex- och samlevnadsundervisningen. Miljöpartiet vill öka skolans möjligheter att ha dialog med även de föräldrar som inte kommer till föräldramöten eller förstår vad som sägs där. Vi vill främja skolans möjligheter att anställa personal som har i särskild uppgift att vara en bro mellan skola och hem.

Stöd till ungdomars självbestämmande

Miljöpartiets grundsyn är att skolan ska stödja eleverna i deras utveckling till självständiga, trygga individer. Självklart är det samhällets uppgift att skydda alla ungdomar från alla former av våld och förtryck. En del i detta är att ge alla ungdomar, särskilt unga kvinnor, konkret information om rätten att bestämma över sina liv, sin sexualitet och val av partner samt hur samhället kan stödja dem i det.

Kunskapshöjande arbete

Flera utvärderingar visar att socialtjänsten brister i kunskap och kompetens när det gäller skam- eller hedersrelaterat våld och förtryck, att det saknas riktlinjer och rutiner och att ”målgruppen” är lågprioriterad.⁴ Det gäller inte minst i förhållande till särskilt utsatta grupper inom gruppen, till exempel personer med funktionshinder eller hbtq-personer. Den här bristen i det offentliga skyddsnetet har gjort att ett stort ansvar har lagts på ideella organisationer för skydd och stöd till utsatta.

Miljöpartiet anser att kommunerna och socialtjänsten ska ta det ansvar som krävs för att skydda människor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Kommunerna och socialtjänsten måste ta eget ansvar för att de har den kunskap och kompetens som krävs för att skydda alla sina invånare. Den ideella sektorn ska vara ett komplement till det offentliga trygghetssystemet, inte tvärtom.

Nationell skyddspott

Miljöpartiet vill pröva möjligheten med nationell ”skyddspott”. Kommunerna ska kunna söka pengar ur potten för att säkra att alla som behöver får skydd i rätt tid. En utredning ska tillsättas för att klarlägga hur en sådan pott kan utformas, bland annat för att förhindra att kommuner budgeterar för lågt redan från början.

Skärpning av socialtjänstlagens skrivning om stöd till våldsutsatta kvinnor

År 2007 skärptes socialtjänstlagens skrivning (5 kap. 11 §) från att kommunerna ”bör” ge stöd till våldsutsatta kvinnor till att socialtjänsten ”ska särskilt beakta” kvinnors behov. Nuvarande lagstiftning är en kompromiss från utredningens förslag där det tydligt framgår att kommunerna ”ska” stödja våldsutsatta kvinnor. Miljöpartiet anser att den nya formuleringen i socialtjänstlagen fortfarande är för vag och att lagen i detta hänseende bör skärpas till ett absolut ansvar för kommunerna i fråga om kvinnor som är utsatta för våld.

Skam eller heder som motiv ska vara en försvarande omständighet vid brott

Hatbrott, det vill säga brott som begås på grund av en människas etniska bakgrund, religion, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet, straffas strängare än om motivet inte hade varit hat. Internationellt ses hatbrott som händelser som är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde.⁵ Miljöpartiet anser att även skam eller heder som motiv ska anses som en försvarande omständighet och ge strängare straff. Poli-

⁴ Länsstyrelsen Östergötland; Våga göra skillnad (2011:14).

⁵ Brå; Hatbrott (2011); <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/hatbrott.html>.

Fel! Okänt namn på

sen behöver också införa en brottskod som anger om brottet har anknytning till skam eller heder.

Stöd till dem som inte vill medverka i utredning

När ett skam- eller hedersrelaterat brott anmäls faller det inom allmänt åtal, det vill säga att anmälan inte går att ta tillbaka utan utreds ändå.⁶ Det är dock ofta nödvändigt att anmälaren medverkar i utredningen för att brottet ska utredas. Fyra av tio kvinnor i Brås undersökning om polisens utredningar av hedersrelaterat våld visar vid något skede att de inte vill delta. Oftast gör polisen då inte mer i ärendet. Här är polisens kompetens viktig. Polisen ska alltid samtala med den som anmält och erbjuda sitt stöd istället för att släppa kontakten direkt.

Stockholm den 4 oktober 2012

Gunvor G Ericson (MP)

Maria Ferm (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)

Annika Lillemets (MP)

Mats Pertoft (MP)

⁶ Brå; Polisens utredningar av hedersrelaterat våld (2012:1).